

**W. G.
SEBALD**

VERTIGO

!

W.G. SEBALD
VERTİGO

Can Modern

Vertigo, W.G. Sebald

Almanca aslından çeviren: Hulki Demirel

Schwindel. Gefühle.

© 1990, Eichborn AG, Frankfurt am Main

© 2015, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Bu eserin Türkçe yayın hakları The Wylie Agency (UK) Ltd aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2015

3. basım: Ekim 2023, İstanbul

Bu kitabın 3. baskısı 1000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Şirin Etik

Editör: Şebnem Sunar

Düzeltili: Mert Tokur, Burçak Başpınar

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: BPC Matbaacılık San. ve Tic. A.Ş.

Cevizlik Mah. Hüsreviye Sk. Erşen İş Hanı No: 15 Kat: 3-38

Bakırköy-İstanbul

Sertifika No: 48745

ISBN 978-975-07-2714-6

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25 Sarıyer/İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

W.G. SEBALD
VERTİGO

ÖYKÜ

Almanca aslından çeviren

Hulki Demirel

♥can

W.G. Sebald'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Göçmenler, 2006

Satürn'ün Halkaları, 2006

Austerlitz, 2008

Kır Evinde İkamet, 2016

Hava Savaşı ve Edebiyat, 2016

W.G. SEBALD, 1944'te Wertach/Allgäu'da dünyaya geldi. Edebiyat bilimi alanında Freiburg, İsviçre ve İngiltere'de gördüğü yüksek öğrenimden sonra St. Gallen'da öğretmen olarak, Manchester Üniversitesi'nde ise okutman olarak çalıştı, Norwich'teki East Anglia Üniversitesi'nde doçent olarak görev yaptı. 1984'te profesör unvanı alan Sebald, üniversite kariyerine paralel olarak sayısız monografi ve makale yayımladı, yazınsal yapıtlarını ise 1980'li yılların sonundan itibaren vermeye başladı. Önceleri İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri ve Fransa'da ilgi gören Sebald'in yapıtlarının Almanya'da eleştirmenlerin dikkatini çekmesi 1990'lara rastlar. *Satürn'ün Halkaları* adlı yapıtı 1998 yılında Los Angeles Times Kitap Ödülü'ne değer görülen Sebald'in aldığı öteki ödüller arasında Berlin Edebiyat Ödülü, Heinrich Böll Ödülü, Mörrike Ödülü ve Heinrich Heine Ödülü sayılabilir. Sebald 14 Aralık 2001'de Norfolk'ta öldü.

HULKİ DEMİREL, 1962'de doğdu. İstanbul Erkek Lisesi'ni bitirdi, Boğaziçi Üniversitesi İdari Bilimler Fakültesi'nde okudu. Profesyonel rehberlikle başlayan turizm hayatına çeşitli kademelerde görev yaparak uzun süre devam etti. 1999'da Ortadoğu'daki karışıklıkların turizm hayatına vurduğu darbe sayesinde çevirmenliğe adım attı. Bugüne değin Unda Hörner, Barbara Frischmuth, Yusuf Yeşilöz, Dan Diner ve Stefan Plaggenborg gibi yazarların söylediklerini Türkçe ifade etmeye çalıştı.

İçindekiler

Beyle ya da Aşkın Şayan-ı Hayret Hakikatı	11
<i>All'estero</i>	37
Dr. K.nın Riva Tatili	127
<i>Il ritorno in patria</i>	149

BEYLE¹ YA DA AŞKIN ŞAYAN-I HAYRET HAKİKATI

1. Stendhal (1783-1842) mahlasıyla bilinen Fransız realist yazar. (Ç.N.)

Napoléon 1800 yılı Mayıs ayının ortasında 36.000 askeriyle Büyük St. Bernard Geçidi'ni aştı, bu o zamana kadar gerçekleştirilmesi neredeyse tamamen imkânsız kabul edilen bir teşebbüstü. Göz alabildiğine bir insan, hayvan ve malzeme seli neredeyse on dört gün boyunca Martigny'den yola çıkarak Orsières üzerinden Entremont Vadisi'ne, oradan da hiç bitmeyecek gibi görünen yılankavi yolu tırmanarak deniz yüzeyinden 2.500 metre yukarıdaki geçide aktı. Askerler ağır top namlularını

içi oyulmuş ağaç kütüklerine yatırıp kısmen kar ve bu-
zun kısmen de kar örtüsü erimiş kayalık zeminin üzerinde sürükleyerek çekmek zorunda kalıyorlardı.

Henri Beyle, Alpler'in aşıldığı bu efsanevi geçişin isimsiz kalmamış az sayıdaki katılımcısından biriydi. Bu sırada on yedi yaşındaydı Beyle, derin bir nefret duyduğu

çocukluk

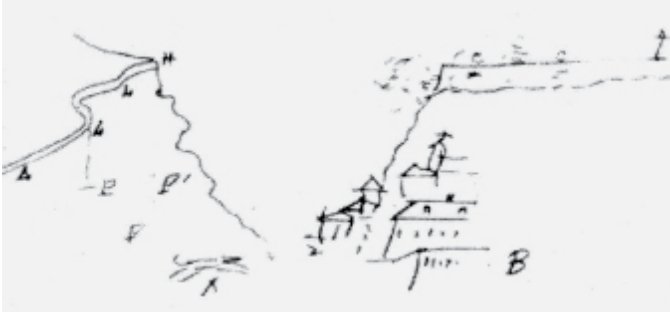
ve

gençliğinin

sonuna geldiğini düşünüyordu ve kendisini Avrupa'da daha çok dolaştıracağını artık pek iyi bildiğimiz ordu kariyerine, coşkulu denilebilecek bir ruh haliyle, henüz başlıyordu. Beyle'in elli üç yaşına geldikten sonra, bu gençlik günlerinin meşakkatini hafızasının derinliklerinden çıkarmayı denediği notları –kaleme alındıkları dönemde Civitavecchia'da bulunuyordu yazar– hatırlamanın çeşitli zorluklarını etkili bir şekilde gözler önüne serer. Kimi zaman sadece gri alanlardan müteşekkildir yazarın geçmiş tasavvuru, kimi zaman da hafızasında inanmaması gerektiğini düşündürecek kadar sıra dışı netlikte –örneğin General Marmont'un ki gibi– resimlere rastlar. General Marmont'u Martigny'de, ikmal arabalarının geçtiği yolun sol tarafında, üzerinde devlet konseyi üyelerine ait gök ve kraliyet mavilerinin yan yana kullanıldığı kıyafetle gördüğüne inanır Beyle ve General Marmont'un o sırada devlet konseyi kıyafeti değil general üniforması giyiyor olması gerektiğini pekâlâ bilmesine rağmen, gözlerini ka-

patarak hafızasında bu sahneyi canlandırdığında onu hâlâ böyle gördüğüne bizi temin eder.

Bütün hedefi burjuvaziye has hünerler edindirmek olan tamamen hatalı eğitimi nedeniyle o dönemde, on dört yaşında bir kız çocuğunun bünyesine sahip olduğunu iddia eden Beyle, yol kenarındaki ölü atların çokluğundan ve kıvrıla kıvrıla zirveye doğru ilerleyen ordunun bir iz gibi geride bıraktığı diğer her türlü savaş dö-küntüsünden fazlasıyla etkilenmiş olduğunu da belirtir. O kadar etkilenmiştir ki, o günlerde onu dehşete düşürenin ne olduğunu sarih olarak hatırlayamaz artık. Sanki izlenimlerinin şiddeti, bu izlenimlerin kendisini yok etmiş gibi gelir ona. Bu nedenle aşağıdaki çizim sadece Beyle'in, içinde bulunduğu yürüyüş kolu, Bard köyü ve kalesinin yakınlarında ateş altında kaldığında, durumun nasıl olduğunu gözünde canlandırmak için kullandığı bir araç olarak kabul edilmelidir.

B, Bard köyüdür. Sağ taraftaki yükseltinin üzerindeki üç C kalenin toplarını simgeler, sarp P yamacında uzayıp giden yol üzerindeki L L L noktalarını ateş altında tutar bu toplar. X'in işaretlediği noktada, vadinin dibinde atlar yatarlar, delirten bir korkuyla yoldan aşağıya yuvarlan-

mışlardır ve artık kurtarılmalarına imkân yoktur. H ise Henri'nin, yani anlatıcının konumunu gösterir. Beyle bu noktadayken olan biteni elbette bu şekilde görmüş değildir çünkü hakikatte her şey, hepimizin bildiği gibi, her zaman farklıdır.

Ayrıca Beyle, el altında gerçeğe yakın hafıza resimlerinin olduğu durumlarda dahi bunlara fazla güvenilmemesi gerektiğini yazar. Tıpkı Martigny'deki General Marmont'un, tırmanış öncesindeki muhteşem imgesi gibi; yolun en meşakkatli bölümünü geride bıraktıktan hemen sonraki, geçidin en yüksek noktasından iniş ve sabahın güneşine karşı açılan St. Bernard Vadisi imgeleri de, Beyle'de hiçbir zaman kaybolmayacak izler bırakmışlardır güzellikleriyle. Bakmaktan alıkoyamamıştır kendisini ve bu sırada, birkaç gün önce yanında gecelediği bir rahibin kendisine öğrettiği ilk İtalyanca kelimeleri –*quante miglia ci sono da qui a Ivrea* ve *donna cattiva*–¹ sürekli olarak aklından geçirmiştir. Beyle, uzun bir süre, at üstündeki bu yolculuğu özellikle de Ivrea kentinin, güneşin azalan ışıklarında, üç çeyrek mil kadar bir uzaklıktan ilk kez ona sunduğu resmi bütün ayrıntılarıyla hatırlayabileceğine inanarak yaşadığını yazar. Giderek genişleyen vadinin yavaş yavaş ovaya açıldığı yerde, biraz sağa doğru Ivrea kalırken, sol tarafta, ufkun derinliğinde dağlar yükselir: Resegone di Lecco, ki daha sonra onun için özel bir anlam kazanacaktır ve daha da geride muhtemelen Rosa Dağı.

Beyle, birkaç sene önce eski evrakını karıştıırken altında *Prospetto d'Ivrea*² yazan bir gravüre rastladığını ve akşam güneşiyile yıkanan şehre dair hafızasındaki im-

1. (İt.) Ivrea buradan kaç mil uzaklıkta; kötü kadın. (Y.N.)

2. (İt.) Ivrea'nın Görünümü. (Y.N.)

genin işte bu gravürün bir kopyasından başka bir şey olmadığını kendine itiraf etmek zorunda kalarak büyük bir hayal kırıklığı yaşadığını anlatır. Bu nedenle insanlara, seyahatlerde karşılaştıkları güzel manzara ve görüntülerin gravürlerini almamalarını öğütler. Çünkü gravürler kısa bir süre içinde adı geçenlere dair anıların yerlerini ele geçirecek, hatta şunu söylemek bile kabildir ki, bu anıları tahrip edeceklerdir. Örneğin Dresden’de gördüğü muhteşem *Sistina Madonnası*’ını bütün gayretine rağmen hafızasında canlandıramaz; çünkü Müller’in –resimden yaptığı– gravürü¹ resmin kendisinin önüne geçmiştir, buna karşın Mengs’in aynı galeride bulunan ve bir kopyasıyla hiçbir yerde karşılaşmadığı berbat pastellerini gayet sarih olarak gözünün önüne getirebilir.

Beyle, ordugâh kuran ordunun bütün evlere ve kamuya açık mekânlara el koyduğu Ivrea’da, kendisine ve şehre beraberce at sırtında geldiği Capitaine Burelville’s’e, başlarını sokmak için bir boyahanenin deposunda binbir çeşit fıçı ve bakır kazanın arasında, her köşesinde tuhaf, ekşi bir havanın teneffüs edildiği bir yer bulabilmişti. Yeni barınağını hemen yerleştikten sonra, bahçenin ortasında yaktıkları büyük ateşe atmak için panjurları ve kapıları sökmek isteyen bir güruha karşı savunmak zorunda kaldı. Beyle sadece bu vaka değil, son günlerde yaşadığı bütün hadiseler nedeniyle artık rüştünü ispatlamış hissediyordu kendisini; ne açlık ve yorgunluğunu dikkate aldı ne de Capitaine’in itirazlarına kulak verdi, içinde bir şeyler yapma isteğiyle Emporeum’a gitti. Önceden afişlerde görmüştü, o akşam Cimarosa’nın *Il Matrimonio Segreto*’su [Gizli Evlilik] sahneleniyordu.

Beyle’in, her köşede hüküm süren kualsızlıkla za-

1. Beyle’in hafızasında. (Ç.N.)

ten sıkı bir devinim içersine girmiş hayal hanesi Cimaro-sa'nın müziğiyle iyice altüst oldu. Daha birinci perdede, gizlice evlenmiş Paolino ve Caroline'nin korku dolu *Carra, non dubitar: piatede troveremo, se il ciel barbaro non è* düeti için seslerini birleştirdikleri anda, bizzat derme çatma sahnenin üzerinde olduğunu düşünmeyi geçmiş, gerçekten kulakları ağır işiten Bologna'lı tacirin evinde olduğuna ve onun en küçük kızını kollarının arasında tuttuğuna inanır hale gelmişti. Öylesine iliklerine işledi ki hikâye, eserin devamında defalarca gözleri doldu. Emporium'dan ayrılırken Caroline'i oynayan ve bakışlarını defalarca özelliğe kendisine yönelttiğine kesinkes inandığı aktrisin ona, müziğin vaat ettiği mutluluğu bahşedeceğinden emindi. Sopranonun sol gözünün, zor koloraturlarla başa çıkma gayreti içindeyken hafifçe dışarıya doğru dönmesi de, sol üst köpek dişinin yerinde yeller esmesi de Beyle'i hiçbir şekilde rahatsız etmiyordu; hat-ta aksine tam da bu hatalarda iyice sağlamlaşıyordu ka-baran duyguları. Artık biliyordu mutluluğu nerede arayacağını; hâlâ Grenoble'dayken zannettiği gibi Paris'te değil, Paris'teyken bazen geri dönmeyi hasretle istediği Dauphiné Alpleri'nde de değil, burada, İtalya'da, bu müzikte, böyle bir oyuncunun yanında. Ertesi sabah, Ivrea'yı geride bırakıp Milano'ya doğru atlarını sürerlerken ve Beyle, kalbindeki kıpırtıların sayısız ağacın taptaze bir yeşille her köşesinden onu selamladığı ilkyaz manzarasının derinliğine doğru taşıdığını hissederken, Capitaine'in, tiyatro dünyasından hanımefendilerin tereddüt uyandıran ahlak anlayışlarına dair arsız şakalar yaparak ona takılması da bu kanaatini değiştiremedi.

23 Eylül 1800'de, Milano'ya gelmesinden aşağı yu-

1. (İt.) Sevgilim, endişe etme: Gökyüzü barbar olmadığında, biz merhamet bulacağız. (Y.N.)

karı üç ay sonra, o tarihe kadar Fransa Cumhuriyeti Elçiliği'nin Casa Bovara'daki bürolarında evrak işlerine yardımcı olan Henri Beyle, 6. Hafif Süvari Alayı'na mü-lazım-ı sani türbesiyle tayin edilir. Üniformasını tamam-lamak için satın alması gerekenler bütçesinde koca bir delik açar hızla; geyik derisinden pantolonlar, ensesinden kafasının tepe noktasına kadar kısa kesilmiş at kılıyla süslenmiş miğfer, çizmeler, mahmuzlar, kemer tokaları, göğüs kayışı, apoletler, düğmeler ve rütbe işaretleri için yaptığı harcamalar, sair zamanda hayatını idame ettir-mesine yeten rakamların çok üstüne çıkar. Beyle aynada kendi endamını incelediğinde ve hatta yarattığı etkinin Milanolu kadınların gözlerindeki yansımaları algıladığı-na inandığında, muhakkak ki adeta başka biri gibi hisset-miştir kendisini. Nihayet tıknaz vücudundan kurtulmayı başardığına inanır, üniformasının işlemeli hâkim yakası fazlasıyla kısa boynunu uzatmıştır adeta.

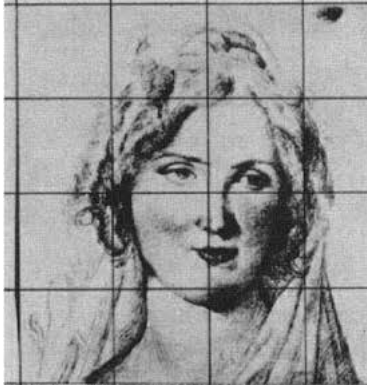
Birbirinden olması gerektiğinden çok uzak

-ki onlar yüzünden sıkça *Le Chinois*¹ olarak adlandırıl-mış ve bundan büyük üzüntü duymuştur- bile bir anda daha cüretli bakarlar ve hayali bir orta noktaya daha fazla odaklanırlar sanki. On yedi buçuk yaşındaki hafif sü-vari, yeni kıyafetlerine büründükten sonra günler bo-

1. (Fr.) Çinli. (Ç.N.)

yunca, ta ki Paris'ten beraberinde getirdiği bekâretinden kurtulmaya cesaret edene kadar ereksiyon halinde dolaşır. Bu hususta kendisine yardımcı olan *donna cattiva*'nın ne adını ne de yüzünü hatırlayacaktır daha sonra. Şiddet dolu duyguların, bu hadiseyle ilgili bütün hatıraları hafızasından sildiğini yazar Beyle. Takip eden haftalarda o kadar ciddiye alır ki çıraklık eğitimini, daha senenin sonu gelmeden enfeksiyonun ve keza, cıva ve potasyum iyodür tedavisinin verdiği acıyı tadar ve ileriki yıllardan dönüp geriye baktığında, (yetişkin) hayata ilk adımlarıyla şehrin genelevlerinde geçirdiği zaman birbirine karışıp bulanıklaşır. Fakat bu onu aynı dönemde çok daha soyut bir tutku oluşturmaktan da alıkoymaz. Tapınma ihtiyacının objesi, arkadaşı Louis Joinville'in metresi Angela Pietragrua'dır;

ama Pietragrua çirkin ve toy hafif süvari zabıtını, zaman zaman alay ve acıma dolu bir bakışla süzmekle yetinecektir.

Beyle ancak on bir sene sonra, Milano'yu ve unutalmaz Angela'yı uzun bir ayrılıktan sonra bir kez daha zi

*Bu gümbürtüden, arkamızdan gelecek hayat oluşuyordu
şu anda ve arkamızdan gelen bu hayat bizi yavaş yavaş yok
edecekti, tıpkı bizim, bizden çok önce var olanı yavaş yavaş yok
ettiğimiz gibi.*

Korkunun, bunaltının ve ruh daralmasının insanda yarattığı hislerin izini süren dört öykü anlatıyor Sebald bize *Vertigo*'da. Birbirinden bağımsız da okunabilen, fakat sanatsal olarak iç içe örülmüş esrarlı öyküler bunlar: Stendhal'i, Kafka'yı ve bizzat Sebald'i kısı kıvrak yakalayan yoğun bir içsel yaşantıdan, melankolik bir duygu durumundan bahsediyorlar. Gerçekliğe dair algı bir kez bozulup da denge kaybolunca, hatırdaki kalanlar ile aslında olanlar arasında açılan o tehditkâr yarıktaki anlatıcının kapıldığı baş dönmesini okurun bilincine taşıyorlar.

"Sebald'in yazını çok güzel, onu güzel kılansa tuhaflığı...

James Wood

#almanedebiyatı #korku #melankoli #ikincidünyasavaşısonrası
#tarih #anı #yolculuk #içyaşantı

